

blag
L
mert ez
kladós!
nagyváradi
szigoruan
erint.
ENZ Cluj
1-18.

onságok

aruháza
No 14.

omá din Cluj.

y.

rodabeli toll-
felszólítjuk
yázni óhajta-
ellátott zárt
nyujtsák be a
imár-u., Str.
re vonatkozó
k. Megfelelő
üzemet házi

Samoil Adler
presedinte.

meg!

SFURIM
énye

ske

r nyelven.

i.

sztyában.

letben!

Rador 2185

ár
órai
5-7.

A mai szám ára az Uj Kelet Hetilapjával

Szerkesztőség kiadó-
hivatal és nyomda

Cluj-Kolozsvár, St. Baron
L. Pop. (Brassai-utca) 10.

Telefon: Szerkesztőség
és kiadóhivatal — 977
Zs. N. Sz. — 558

kéziratok kizárólag a
szerkesztőséghez cím-
zendők. Kéziratokat nem
adunk vissza.

UJ KELET

ZSIDÓ-POLITIKAI-NAPILAP

ELŐFIZETÉSI ÁRAK
Romániában

Egész évre — 850
Félévre — 460
Negyedévre — 240
Egy hónapra — 85
Egy szám ára pályaud-
varon és vidéken is 4 lei
Bukarestben — 5.—

Csehszlovákiában
Egy hónapra — ck 35.—
Egy szám — 150

1925 május 15 Péntek

Cluj-Kolozsvár * VIII. évfolyam * 108 szám

5685. Ijar 21

Meditáció egy riport felett

A riport nem tartozik azon műfajok közé, mely elgondolkodásra inspirálja az embert. A jó riport a valóság rideg, minden szubjektív hozzáadás nélkül való tükröképe, nem költői ihlet, hanem a megfigyelés írásba kényszerített eredménye. Hogy ezáltal mégis meditáció tárgyává tesszük mai, Uruguayról szóló riportunkat, annak oka az, hogy a bennefoglaltak megragadó erővel mutatják meg azt a különbséget, mely Délamerika tényleges és Európa fennen hirdetett, de valójában nem létező demokráciája között van. Szomorú dekadencia bizonyossága az, hogy a demokrácia eszméjét forradalmak vértengerében kitermelő Európa mennyire messzeesett a maga szellemének gyakorlati megvalósításától.

Annál szomorubb ez, mert minden számbavehető emberi gondolatnak, filozófiai rendszernek, művészi inspirációnak ez a vén Európa volt a talaja s Amerika, különösen pedig Dél-amerika, a maga valóságos demokráciájának ideológiáját Európa szellemi arzenáljából kölcsönözte. Az ellentmondó rendszerek, a politikai frázisok tulságos gazdagsága végül is olyan kötyagosá tette államférfiaink agyvelejét, hogy egy-egy elvi kategória kedvéért feláldozzák a mindenkor lényegét. A sok eszmei bába között így vész el Európa gyermeke: a demokrácia. Dél egészséges ösztönű fiai minden bizonnyal kevesebb eszmét termelnek, sőt valószínű, hogy e tekintetben kizárólag importból élnek. Es mégis: a valóságban ők valósítják meg a mi pusztán ideálnak maradó ideáljainkat.

A gondolkozás képessége Európát ma határozottan retrográd irányba terelte. Bebizonyult, hogy alig van veszedelmesebb az ész szenvedélyénél, mely nem párosul egészséges gyakorlati érzéssel, az emberi jóakarattal tisztaságával. Csodálatos ellentmondása, szinte misztikus jelensége a történelmi fejlődésnek, hogy Európának, ha tanulni akar, többé nem önmagára, hanem Amerikára kell vetnie tekintetét.

Csodálatos és szinte érthetetlen tragikum, hogy Európa még mindig nemzeti problémákkal bibelődik, még mindig a nemzeti hiúság béklyóiban vergődik, holott azok az eszmék, melyek Délen már gyakorlatilag valósultak meg, Európa legjobbjainak gondolatvilágából indultak el. A lelkiismereti szabadság klasszikus földjén — ahogyan elbizakodott elmék ezt a vén kontinenst nevezik — nincs üldözöttebb vad, mint éppen a lelkiismereti szabadság. Itt, Európában még államvallások igájában nyögnek a többi vallások, itt, a polgári szabadság eszméjét kitermelő földön mi sincs inkább ebek hermincadjára dobva, mint a polgári szabadság. S ha a Dél polgárainak ahhoz is joguk van, hogy két állampolgársággal rendelkezzenek, — ezen a tájon még azt az egyet is elveszik, amire a „vogelfrei“ polgár joggal igényt tarthatna. Igen: e téren Európa specialitást termelt ki: az állampolgárság nélküli polgárok osztályát.

Nem kedvezőbb a helyzet az oktatás területén sem. A tudás, melyhez épp olyan elsőrendű joga van mindenkinek, mint a kenyérhez és az élethez, „bölcs“ államférfiaink szempontjaihoz méretett. Szinte úgy látszik, hogy a tanulás lehetősége épp olyan monopóliummá lett, mint a dohány- és a sójövődék. S ha van boldog Dél, ahol azt sem tudják, mi az a zsidóság, úgy Európa népei naponta tesznek bizonyosságot amellett, hogy nagyon is tudják. Tudják, sőt talán ezt tudják egyedül jól, amit az atrocitá-

sok és törvények sokasága bizonyít legjobban. Ime — a rövid párhuzam Délamerika és Európa között. Ezek után nincs más hátra, mint az, hogy Európa szegyenkezve ismerje be: je-

lentősége a történelmi hivatás mérlegén megméretett és könnyűnek találtatott. Ezek tegnapi riportunk — hogy úgy mondjuk — filozófiai tanulságai.

Felbontották Marghiloman végrendeletét „Mindig az ország érdeke lebegett a szemem előtt“

(Bucuresti-Bukarest, május 14. Az Uj Kelet tudósítójától.) Tegnap bontották fel Marghiloman végrendeletét. Két végrendeletet hagyott hátra, az egyiket 1923-ban, a másikat 1924-ben készítette. Mindkettőhöz több toldalék van hozzáfűzve. A legutolsó toldalék 1925 április 7-én kelt. A felbontásnál Marghilomanné és Starcea herceg voltak jelen. A végrendelet úgy intézkedik, hogy vagyona unokáira száll át, a haszonélvezet azonban életmaradásáig a feleségéé. Az unokák közül Ferechide szenátusi elnöknek a fia kapott a legtöbbet s öt arra kéri, hogy vegye fel a Marghiloman nevet. 600.000 lejt irányoz elő memoarjainak kiadására, melyre egy

bizottságot kért fel, amelynek tagjai Ferechide, Leca és Pisante. Egyik hátrahagyott levélben azt írja, hogy ha életében követett is el hibákat, akarátán kívül tette s hogy mindig az lebegett a szeme előtt, miképen használhatna országára érdekének.

Az „Adeverul“ mai száma szenzációs politikai tartalmu levelet fog közölni Marghiloman írásából. Ebben a levélben magyarázatát adja a német megszállás alatti magatartásának és a moldvai miniszterelnöksége idejében kifejtett ténykedéseinek. A levél körül minden bizonnyal nagy politikai viták fognak megindulni.

Kalkoffot szívesen látják Bukarestben

Bukarest, május 14. Kalkoff bolgár külügyminiszter Párisból táviratot intézett Duca külügyminiszterhez, melyben kéri, opportunusnak találja-e Bukarestbe való utazását. Duca ebben az ügyben tegnap hosszabb eszmecsere folytatótt Bratianu Jonellel, mely után azt válaszolta Kalkoffnak, hogy szívesen látja vendégül. Így tehát Kalkoff valószínűleg már a napokban Bukarestbe érkezik.

Ismét kísért az ellenzéki fuzió

A miniszterelnök szerint a kormányváltás nem függ az ellenzéki pártok akaratától. Orleanu megdorgálta a liberálisokat, mert nem járnak rendesen el a kamara üléseire

(Bucuresti-Bukarest, május 14. Az Uj Kelet tudósítójától.) A szövetkezett ellenzéki pártok kampányának előestéjén, a kormánypart is csatasorba állítja erőit. A jelek szerint a liberális párt bizakodással készül a harcra és egyáltalában nem félti pozícióját.

Az ellenzék tudvalevőleg vasárnapra jelentette be első nyilvános akcióját. A hátralévő néhány napot a kollaborált ellenzéki pártok igyekeztek megfelelő módon kihasználni és a közvéleménybe újból bedobták az ellenzéki pártok fuziójának tervét.

A liberális párt Calea Victoriei helyiségében tegnap este a liberális képviselők és szenátorok Bratianu Jonel elnöklete alatt pártértekezletet tartottak.

Bratianu Jonel hosszabb expozéban ismertette a belpolitikai helyzetet.

Kijelentette, hogy a kormányváltás nem függ az ellenzéki pártok magatartásától.

A koalíció nem ijesztette meg s véleménye szerint az ellenzéki pártok között létrejött szövettség is csökkenőben van már. Szolidaritásra és együttműködésre hívja fel a párt képviselőit, nehogy az ellenzék diszharmoniat vegyen észre és használjon ki.

Orleanu szemére veti a képviselőknek, hogy nem járnak rendesen a parlament üléseire. A keddi éjjeli ülésen például csak 8 liberális és 40 ellenzéki képviselő volt jelen.

Az ellenzék ügyes taktikával kihasználhatta volna a helyzetet, bizalmatlanságot szavazhatott volna a kormánynak, vagy legrosszabb esetben leszavazhatott volna egy javaslatot.

Lambru nem tulajdonít nagy jelentőséget az ellenzéki pártok naponként megismétlődő botránynak a kamara ülésein, azonban szükségesnek tartja felhívni Orleanu figyelmét arra,

hogy vegyen példát Ferechidétől és elnököljön erélyesebben.

Orleanu válaszában kijelenti, hogy ő nem a liberális párt, hanem az egész kamara elnöke.

Dan Emil a képviselők nevében bizalmáról biztosítja a kormányt és Bratianu Jonelt.

Megbeszélték még a vasárnapi népgyűlésekkel kapcsolatos rendszabályokat, mellyel az ülés véget ért.

Argetoianunak külföldről való hazaérkezése ismét felszínre vetette az ellenzéki pártok fuziójának kérdését. Mivel lehetségesnek tartják, hogy a koalíció határozott fellépéseinek nem lesz meg az az eredménye, hogy a kormány távozzon helyéről,

lépéseket tettek abban az irányban, hogy a nemzeti párt és a parasztpárt egyesüljön egy párttá.

Ennek az eszmének kétségtelenül számos híve van mindkét oldalon. Stere és Jorga között tegnap hosszabb eszmecsere volt ez ügyben. A nemzeti pártban, különösen a Goldis-frakció híve a fuziónak.

A kamara mai ülése ismét rendkívül hevesnek ígérkezik. Madgearu és Nolica Antonescu interpellálni fognak a Steaua Romana és az Armstrong céggel kötött szerződés ügyében.

Ha a kormány nem válaszolna az interpellációkra — írja az „Aurora“ — alkalma lesz meggyőződni az ellenzéki pártok egységéről.

Tárgyalások folynak a katonai szolgálati idő csökkentése ügyében. Bukarestből jelentik: Holnap a hadsereg vezérfelügyelői Károly trónörökös elnöklete alatt ülést tartanak a légi hadsereg átszervezése és a katonai szolgálat időtartamának csökkentése ügyében.

IRÓK ÉS IRÁSOK

***

Le Baptême

Savoir első szindarabja, amelyről nem lehet eldönteni, hogy filozofia, vagy antiszemita

Alfréd Savoir a legdivatosabb francia szindarab írók egyike. Két utolsó szindarabja a „Kékszakáll nyolcadik felesége” és a „Nagyhercegnő és a pincér” kivételes sikert aratott és most elkészült „Allatsze-lidit” című darabjára erősen versengnek a szindarabok. A okos Savoir hirtelen népszerűségét arra használta fel, hogy előadta első szindarabját, amely annak idején egy kisebb színházban került színre. Ez a darab a „Baptême” (Keresztelő), amely sok szóbeszédre és vitára ad alkalmat mostanában.

Arról vitatkoznak a bölcsek, hogy valjon a darab tendenciája filozofia-e vagy antiszemita. Savoir maga — aki különben a színpad szerint P. Nozière ismert író társaságában írta ezt a művet — filozofiainak vallja az érdekes darabot.

— Mi a Baptême meséje?

Bloch gazdag párisi zsidó bankár estélyén vagyunk. Két frakkos fiatalember diskurál egy kis szalonban. Kiszöktek a táncteremből és most szapulják a házigazgát. Megtudjuk, hogy Bloch ur harminc évvel ezelőtt került Párisba Galiciából egy fillér nélkül és most az első bankár a francia fővárosban. Duszgazdag Procc. Felesége csak keresztényekkel keresi az érintkezést, a fia az arisztokráfiához dörgölődik, a lánya elszegényedett nemeseket gyűjt maga köré. Egy püspököt is várnak az estélyre.

— Rettenetesek ezek a meggazdagodott zsidók! — mondta az egyik.

— Rémes! Nekem muszáj volt idejönnöm ma este. Ezt a zsidóbandát ami itt van!

— Förtelmes!

Igy szidják egyesült erővel a zsidókat. Aztán, — jó francia szokás szerint, a diskurzus végén — névjegyet cserélnek. Örömteljes bemutatkozás.

— Ah! Monsieur Blumenthal?! Rokona a Blumenthal bankárnak?

— Ah! Monsieur Dreyfus! Jól ismerem a familiát.

— És összeülnek.

A két zsidó a zsidókat szidja. Eddig a darab antiszemita.

Megismerkedünk csakhamar a Bloch-familiával. A szép bankárnéval, aki a keresztény ifjúsággal flörtöl, a monoklis nagyobbik fiúval, az exaltált lánnyal, egy 15 éves cionista érzelmű kis fiúval és végül a nagymamával. Bloch ur édesanyjával, aki külön kóser kosztot hozat a zsidó vendéglőből és zsargonban beszél a fiával. Hiába dugják el az öregasszonyt a vendégek elöl, ő nem hagyja magát és még a püspöknek is megmondja a véleményét. A darab kezd filozofia lenni.

Am a püspök fölényes és bölcös antiszemita kijelentéseket tesz és a család nevésegesen viselkedik előtte. Egy léha fiatalember megkéri a lány kezét. Boldogan megy hozzá, mert keresztény. Kijelenti, hogy ő is kikeresztelkedik és új háztartásában nem fogad zsidót. A darab ismét antiszemita.

De a zárójelenetben együtt marad az apa és a 15 éves cionista fia. A fia Jeruzálembe akar menni. Ott az otthona a zsidóknak.

— Itt is otthon vagyunk, — mondja az öreg.

— Nem úgy van apám. Mi sehol se vagyunk otthon.

— Sőt. Mindenütt otthon vagyunk.

— És a fia tovább kérdez.

— Zsidónak lenni? Mi az?

— Nem szoktam rajta gondolkozni.

— Mégis? Felekezett?

— Nem!

— Faj?

— Az sem!

— Hát mi?

— Pech, fiam! Nagy pech!

A második felvonásban az asszony és a lány nagy attakot indítanak az öreg ellen a kikeresztelkedés érdekében. Bloch azonban hallani se akar róla. Az asszony és a lány között se teljes az egyetértés ebben az irányban, mert az asszony protestáns akar lenni, a lány katolikus. És a két zsidó nő egyházi vitába kezd, ami a darab legsikerültebb dialógusa, kiki védelmezi a maga vallását. Ez a hitvita a legszellemesebben gunyolta ki a zsidóságot. És a két nő, a monoklis fiúval ráveszi az apát, hogy térjen ki. A püspök boldogan fogadja a hírt. Az egyháznak szüksége van gazdag báránnyakra.

A harmadik felvonásban önagsága már hatal-

UJ KELET

mas keresztet hord a nyakában, a lányt Lourdes-ből várják haza, ahol Krisztus nevében betegeket ápol. Hazajön és kijelenti, hogy nem megy férjhez a vőlegényhez, apáca akar lenni, vallási tébolyban szénved. Az anyja is egy kicsit. Bloch röhög az egészen, a nagymama átkozódik.

— És a kisfiu, az ifjú keresztény cionista megkérdi az apját:

— És most már igazi keresztények vagyunk?

— Dehogy, fiam! Zsidóbbak vagyunk, mint

valaha.

Látogatás a prágai pszichotechnikai intézetben

Hogyan működnek a lélektani vizsgáló-laboratóriumok

(Prága, május 14. Az Uj Kelet tudósítójától.) Abban a szívós küzdelemben, amelyet a tudomány az emberi lélek jelenségeinek megismeréséért hosszú idők óta folytat s amelynek folyamán a lélekbüvárnak egyre több és több pozitívumot sikerült a lélek misztikus mélységeiből napfényre hozni — az experimentális pszichológia hatalmas fejlődése a pszichotechnikai intézetek működésével kapcsolatban — e kutatások új, igéretteljes korszakát jelenti. Miután az experimentum a lélektani kutatások során egyre növekvő jelentőséget nyert, és a technika haladásával a kísérletek és megfigyelések számára szolgáló műszerek is tökéletesebbek lettek, ma már a szeniális raffinament-al megkonstruált apparátusok légiója áll a kutató rendelkezésére, melyeknek működése a pszichotechnika anyagát öleli fel.

A legtöbb kultúrálamm — Amerikával az élén természetesen — felismerte a jól vezetett pszichológiai vizsgáló laboratóriumok óriási gyakorlati jelentőségét, és külföldi mintára 1919-ben az ambiciózus Csehszlovákia is felállított az ország fővárosában egy pszichotechnikai intézetet, amely szakszerű irányítottasága folytán Európa egyik legjobb ilyen intézményévé fejlődött.

Mire szolgálnak a pszicho-technikai intézetek?

Az elmúlt héten a közlekedéstudományi minisztérium és a sajtó meghívott képviselői előtt Forster dr. egyetemi tanár, az intézet vezetője bemutatta az intézet helyiségeiben elhelyezett apparátusokat, szakszerű előadásban ismertette az intézet működésének célját, amiután a vendégek a vizsgálat gyakorlati kivitelének is szemtanúi voltak. Forster dr. előadásában a következőket mondotta többek között:

— Minden hivatás, életpálya betöltése bizonyos meghatározott lelki képességeket követel meg. A pszicho-technikai laboratóriumok készületei az emberi lélek azon funkcióinak megvizsgálására alkalmasak elsősorban, amelyek az élet, egy hivatás betöltése által állított feladatok leírására nélkülözhetetlenek bizonyultak. Különös jelentőséggel bír itt azon technikai hivatások várományosainak, ezek képességeinek és lelki diszpozíciójának megvizsgálása, mint pl.: pilóták, sofförök, mozdony- és villamoskocsivezetők, mert ezek, — hivatásuk felelősségteljesége következtében rendkívül szigorú megrostálást igényelnek.

Ezután az intézet eddigi működését változó röviden Forster dr. Eszerint a prágai pszichotechnikai intézetet eddig csak állami intézmények vették igénybe. Elsőnek a nemzetvédelmi minisztérium ismerte fel az ilyen vizsgák fontosságát és a katonai gépkocsi- és légi járművezetőknek vizsgák kiegészítésül a pszichotechnikai vizsgálatot is kötelezővé tette. Miután az illetékes mértékadó faktorok meggyőződtek arról, hogy az ily „rátermettségi vizsgáknál” a ténylegesen alkalmatlan jelöltek kiseljeztésének — (az eddig megvizsgáltaknak 20 százaléka lett alkalmatlanná nyilvánítva) — a nemzetvédelmi minisztériumhoz most a vasutügyi is csatlakozott, amennyiben egy mozdonyvezetőnek, mint forgalmi tisztviselőnek képesítésük elnyerése előtt a pszicho-technikai intézet purgatóriumán is át kell haladniuk.

A pszicho-technikai vizsgálat lefolyása

Az előadás után két szlovákiai sofförjelölt megvizsgálására került a sor. Mindenekelőtt megméri a jelöltek testhosszát és súlyát, valamint tudójukat kell a megvizsgáltaknak bebizonyítani: a kifújt levegő erejével egy uszó cilindert kell felemelniük. Intellektuelpályákon működők közül legfeljebb népszóno-

— És miközben az egész család tombol a vallási örületben, a nagymama megcsipi a fiatalabb unokáját, amint egy imakönyvből a hiszekegyet recitálja. A vallási érzetében elvakult öregasszony kitépi a könyvet a fiu kezéből és ellentmondást nem tűrő hangon parancsolja:

— Mondd utánam: Halljad Izráel, az örökkévaló egy...

— És miközben héberül ájtatosan remegi az imát, a függöny legördül. Ezzel a szemita akkordal befejeződik a darab.

kok vehetik fel ebben a munkásokkal a versenyt. A következő helyiségben a jelölt mélyre-látását vizsgálja felül a következő apparátus: fekete fal előtt kötött függő; a tü előtt és mögött fehér üvegyöngyszemeket ejtenek le, a szűk nyíláson keresztül vizsgáló jelöltnek meg kell állapítania, hogy a tü előtt vagy mögött tüntek fel a gyöngyszemek. Vannak hivatások, amelyek gyakorlatánál mélységek pontos megbecsülése nélkülözhetetlen; itt a vizsgálat jó szolgálatot tehet.

A következő próbák a jelölt intellektuális képességeit teszik próbára. A legkülönbözőbb műszerek segítségével a vizsgázó emlékezőtehetségét, a munkában való kitartását, azután megbízhatóságát, vagy felületességét állapítja meg a vizsgálóbizottság a bámulatosan működő apparátusok közreműködésével. E vizsgálatok kiegészítésül elméleti kérdéseket iktatnak be, amelyek mulattató tartalmuknál fogva megérdemlik a nyilvánosságot. Így például:

Egy indián először életében kerül a városba és barátainak otthon elmeséli, hogy a városban valami rendkívül érdekeset látott: „láttam egy embert üve jarni”, mit értett ez alatt az indián? ... A vizsgázók képtelenek a feladatot megoldani, — dacára a felelet kézenfekvő voltának. (Egy biciklista.)

Vagy: „Mondja meg, mi különbség van e két fogalom között: Restség és henyelés?” Az eddig kezdetek 31 százaléka adott e kérdésre helyes választ. Vajjon az a felelet, amelyet az egyik jelölt adott: „Rest az, aki egy kötelesszerű munkát nem végez el; ha pedig valakinek nincs mit csinálnia és nem is cselekszik semmit, az henyél”. Elfogadható-e helyes válaszként.

A vizsga első, eddig letárgyalt része ezzel véget ért. Minthogy általános intellektuális képességeket érint, minden hivatásbelire kötelező. Ezután a vizsgálat hivatások szerint specializálódik. Így a sofför jelölt, akinek adott jelzésekre gyorsan és biztosan kell reagálni, veszély esetén hidegvérrel kell megőriznie és nem szabad fejet elvesztenie, erről az oldaláról lesz megvizsgálva. Így két-két vörös, sárga, kék, zöld lámpa felvillanására bizonyos előre meghatározott emeltyüket kell meghuznia. A lemezt reagálási időből kétségtelenül megállapítható a „Schlagfertigkeit”.

A jelölt hidegvérrel, nyugodtsággal szerencsétlenségek alkalmából egy rendkívül érzékeny műszer: a pszichogalvanométer segítségével ellenőrzik. Egy kezének két ujját két sóoldattal telt edénybe mártja a jelölt, miáltal testét egy elektromos áramkörbe iktatja be. Az áramkör rezisztencia-csökkenését egy tükör-galvanométer regisztrálja. A kísérlet vezetője hosszú tüet vesz kezébe és odakiáltja a gyanutlan páciensnek: „Ezt a tüet most a fülebe fogom szurni!” A kellemetlen érzés felkeltése által beállott effektus fellépése hatalmas mértékben csökkenti a test rezisztenciáját, amit a galvanométer tüje hatalmas kitéréssel regisztrál. A tü kitérésének nagyságából a kísérletező az illetőnek külső befolyásokkal szembeni magatartását pontosan megállapíthatja. Kaszner Ernő

— Román-orosz határmenti bizottság a Dnyeszter vidék biztosítására. Bukarestből jelentik: Május 15-én Sorocaban összeül a román-orosz határmenti vegyes bizottság a Dnyeszter vidék rendjének biztosítására teendő intézkedések ügyében.

— A Jocey Club Marghiloman utódjait Argetoianut választotta meg elnökül. Bukarestből jelentik: A Jocey Club, amelynek elnöke tudvalevőleg Marghiloman volt, ma tartotta elnökválasztó rendkívüli közgyűlését. Egyhangulag Argetoianut választották meg Marghiloman utódjait.

Wagner Richard z
a kolozsvári

A „Walkür” Wagnernek abban a korszakban szoros szellemi kapcsolatban állt Nietzsche között. Kénevezett „pogány-korszakában nagy rész zenedráma ősi típus születése” című mű tragédiákban ismertebb ösztönösen — a zenei szempontjait és antiklásának megfelelően jutatta ér Wagner lesiklott a megszokott következet cizmus homályában té A világnézeti elhajlásban, zenei struktúrában, zenei maradt önmagához nemcsak a német fogható és kifejezhető Művészetének fenség is páratlanul áll a teletatásban, — egyénitál simul egybe, olyvölnen, amilyenhezban, újításokban őit voltak képesek alkot

Ha Beethoven a ják, úgy Wagner két Érzelem és értelem műveiben. És míg előtöröttek a zenei művészet jellemzői lényegét frázisával, minden lrsenek forradalmi újítás emberi jellem festésén a természetnek egy martalékát — festette a pogány német lege „Nibelung-gyűrűnek” cialis zenei eszközei p Muzsikája mindvégig latos gazdagságu szév ergődő, a sors erede belső küzdelmet.

A kolozsvári Romáhozatalával minden művészi teljesítményet dezésben teljesítette szinte minden vonat egység tekintetében is ságot mégis észleltünk fogyatékoságával leh

A zenekar, élén A való munkát végzett. titura minden szépség játékát. Valóban: wa

Constantin Pave érzelmes tenorja, kü első felvonás tavasza Előadói stílusának firjának néhol elernyedő fenségesen férfias vo hangja még sok fejlőd

Ciureu asszony h csillogó színekkel. El Brünnhildája nemcs elragadó volt. A má érzelmi mélységekből dennapi gazdagsággal asszony Sieglindét én sége erre a szerepre Wotan fenséges alakj ségekben érzékeltette, anyagával is. Lya P belevitte bűvös, sziré ségét, pompás muzika gető hatalmát.

A rendezés mindv A tegnapi bemutató eseménye volt Koloz lelkes publikuma forró

— Sulyos vasu jelentik: Piatra Olt kezében egy teher latómozdonnyal. Kéjesen összetört. A sérüléseket szenvedő fekező sebesült meg

A Walkür

Wagner Richard zenedrámájának bemutatója
a kolozsvári Román Operában

A „Walkür“ Wagner Richard zenei fejlődésének abban a korszakában készült, amikor még szoros szellemi kapcsolat állott fenn köze és Nietzsche között. Kétségtelen, hogy Wagner ugynevezett „pogány-korszakának“ zenebölcsészeti kialakulásában nagy része van Nietzschének is, aki a zenedráma ősi típusát — mint azt „A tragédia születése“ című művében kifejtette, — a görög tragédiákban ismerte fel. Wagner sokban, — inkább ösztönösen — a nietzschei ösvényeken indult el és zenei szempontjait a görög tragédiák kórusának és antikórusának mintájára és mintegy ezeknek megfelelően jutatta érvényre zenedrámáiban. Később Wagner lesiklott a nietzschei alapról és a nála megszokott következetlenséggel a keresztény miszticizmus homályában tévedt el. (Parsifal, Tannhäuser) A világnézeti elhajlástól eltekintve azonban: formában, zenei struktúrában Wagner mindvégig hű maradt önmagához és mesteri kifejezője maradt nemcsak a német zenei léleknek, de a zeneileg megfogható és kifejezhető minden emberi érzésnek. Művészetének fenséges ereje, — mely szinte ma is páratlanul áll a természet hangjainak megszólaltatásában, — egyéni bírájának pazar gazdagságával simul egybe, olyan varázslatosan, olyan elbűvölően, amilyenhez foghatót ezideig még a formában, újításokban őt is túlszárnyaló zeneszerzők sem voltak képesek alkotni.

Ha Beethoven a zene Shakespearejének mondják, úgy Wagner kétségen kívül a zene Goetheje. Erzelem és értelem tökéletes harmóniában egyesül műveiben. És míg elődjei alig, vagy igen keveset törődtek a zenei műveikben szereplő alakok emberi és jellembeli lényegével, addig Wagner minden zenefráziával, minden lyrai hangulatával, hangszerelemének forradalmi újítás-számba menő eszközeivel az emberi jellem festésére törekedett, az embert, mint a természetnek egy darabját — a sors, a végzet martalékát — festette meg. A „Walkür“-ben, mely a pogány német legendákör feldolgozásából alkotott „Nibelung-gyűrűnek“ második része, Wagner speciális zenei eszközei pompás erővel érvényesülnek. Muzsikája mindvégig fenséges, lyrai helyein csodálatos gazdagságu szépségekkel megtévezve kíséri a vergődő, a sors eredeti rendeltetését betöltő hősök belső küzdelmét.

A kolozsvári Román Opera a „Walkür“ színrehozatalával minden dicsőítést megérdemlő, nagy művészi teljesítményt végzett. Nemesak külső rendezésben teljesítette be a Wagneri elképzelést szinte minden vonatkozásban, hanem a hangulati egység tekintetében is. Ami zökkenőt, kiforratlanságot mégis észleltünk, azt inkább a feladat túlságos nehézségével, mint az énekesek képességének fogyatékosságával lehet megmagyarázni.

A zenekar, élén Kellermann karmesterrel kiváló munkát végzett. Összhang, intelligencia, a partitúra minden szépségébe való elmélyülés jellemezte játékát. Valóban: wagneri nivón állott.

Constantin Pavel Siegmundot alakította. Lágy, érzelmes tenorja, különösen a lyrai részekben (az első felvonás tavasza dalában) a szívekhez férközött. Előadói stílusának finomsága előnyösen pótolja hangjának néhol elernyedő erejét. Ujeicu Hundingja fenségesen férfias volt. Mély basszusban zengő hangja még sok fejlődésre képes.

Ciurcu asszony hangja teli van érces zengéssel, csillogó színekkel. Előadói stílusa egyre egyénibb. Brínnhildája nemesak erőteljes, hanem sok helyütt elragadó volt. A második felvonás duettjében az érzelmi mélységekből feltörő melódiákat nem mindennapi gazdagsággal szólaltatta meg. Nestorescu asszony Sieglindét énekelte. Finom, törékeny egyénisége erre a szerepre mintegy predestinálva volt. Wotan fenséges alakját Saveanu nemesak külső-ségeiben érzékeltette, hanem meleg, iskolázott hanganyagával is. Lya Pop kis szerepébe (Fricka) is belevitte büvös, sziréni hangjának minden melegségét, pompás muzikalitásának minden megvesztegető hatalmát.

A rendezés mindvégig világvárosi nivón mozgott. A tegnapi bemutató kétségen kívül egyik legnagyobb eseménye volt Kolozsvár kulturéletének, amit a lelkes publikuma forró tapsokkal honorált. (s. l.)

*****
— **Súlyos vasuti karambol.** Bukarestből jelentik: Piatra Oltnál hibás váltóállítás következtében egy tehervonat összeütközött egy tolatómozdonnyal. Két mozdony és 10 kocsis telt le. A két mozdonyvezető súlyos sérüléseket szenvedett. Ezenkívül még négy fekvő sebesült meg.

A szenátusban ma veszi kezdetét a magánoktatásról szóló javaslat vitája

Éles kritika a kamarában a kormány kommercializálási politikája felett

(Bucuresti-Bukarest, május 14. Az Uj Kelet tudósítójától.) A szenátus mai ülésén először Costachescu a községi legelők ügyében interpellált. Azután áttértek a napirendre és folytatták az igazságszolgáltatás gyorsításáról szóló javaslat vitáját. Lényegtelen felszólalások után az ülés véget ért.

A magánoktatásról szóló javaslat vitája holnap kezdődik. A javaslat előadója Hancu Liberális szenátor. Eddig huszonötön iratkoztak fel a javaslatához való hozzászólásra. Ezek között van Nagy Károly és gróf Majláth püspökök, Pás István, Fülöp Béla dr., a szászok részéről Schullerus és még több tanár. Előreláthatólag a javaslat vitája igen sokáig fog elnyúlni.

A kamara ülésén lényegtelen ellenzéki interpellációk után Madgearu elmondja tegnapi jelzett interpellációját a kiskapusi állami üzemek kommercializálása ügyében. Kritika tárgyává teszi a kormány kommercializálási politikáját. Statisztikai adatokkal igazolja, hogy a kiskapusi állami üzem kommercializálása nem egyéb liberális blöffnél. A liberális kormány tranzakciót bonyolított le az angol Wickers-pénzesoporttal, amely nem más, mint egy

üzér, aki alaposan kihasználja az országot. Hol van az az idegen tőke, amiről a kormány beszél? Hiszen kinek van bizalma a liberális kormányhoz, hogy tőkével hozzájáruljon a kommercializáláshoz. A társaság, amely az üzemet kezelni fogja, csakis liberálisokból áll.

Tancred Constantinescu válaszában kijelenti, hogy az igazgatóság három tagját választják.

Michalache: Elismerik ugyebár, hogy a többi tagokat, e három tag kivételével, kinevezték?

Tancred Constantinescu: A kiskapusi üzemet azért állítjuk fel, hogy a hadsereget ellássa megfelelő fegyverszükséglettel. Az ország érdeke, hogy szükségleteit ne külföldön szerezze be. Milyen rosszat követ el a liberális kormány azzal, ha igyekszik a szükségleteket belföldön előállítani? Az üzemre azért volt szükség, mert a resicai művek nem tudnak annyit produkálni, amennyi a szükséglet. Nemzeti szempontból világítja meg azután az üzem szükségességét.

Madgearu nincsen megelégedve a válasszal. Tancred Constantinescu nem arra válaszolt, amire kellett volna, hanem egyebekről beszélt.

A zsidó főurak országa

Hollandiában még ma is él a régi spanyol zsidó mánásosztály. Bombay kétharmadrésze egy amszterdami zsidó gróf tulajdona. Curasso-sziget a második zsidó állam. Hogyan lett Hans Herzl a Vatikán játékszere. Beszélgetés dr. Adolphe Friedemannal

(Cluj-Kolozsvár, május 14. Az Uj Kelet tudósítójától.) Az Astoria-szálloda második emeletén egy Hollandiából érkezett középkori férfi vett ki a napokban két szobát. A bejelentőlapra röviden azt írta: dr. Adolphe Friedemann és felesége, Hágából. Amikor ma délután felkerestem, igen jól tudtam, hogy a zsidó nemzetnek egyik nagyon előkelő tagjával fogok megismerkedni. Dr. Friedemann a holland zsidók közül való, akik egy egészen különös és hallatlanul nagyszabású életet élnek, akiknek viszonylatai a messze fekvő holland-indiai gyarmatokig, Jávaig, Borneoig és Celebeszig terjednek, családijuk pedig az ötszáz év előtt való Spanyolországba és Portugáliába nyulik vissza. Igen, kiváló és nagyzerű nemesek élnek azon a vidéken, zsidó grófok és bárók, Vilma királynő udvaroncái, kamarások és amellet pompás kereskedők, dugdagdag ültetvényesek és kávéimportőrök, hajótulajdonosok, nagyarányú szállítók és mindenekfölött elsőrangú, képzett, szeretreméltó, jó emberek.

Zsidó grófok

Valóban, pompás egy félórát töltöttem Friedemann dr. társaságában. Egy előttünk csaknem teljesen ismeretlen, színes és romantikus zsidó élet elevenedett meg Friedemann szavai nyomán. Mindenekelőtt szívesebben hazájáról, Amszterdammról, beszélgettünk. Igen, a régi gettó még ma is áll. Hetven-ezer zsidó lakik benne és gondoljuk csak el, egész Hollandiának százezer zsidó lakosa van! Az a régi kis utca, a Joden Breestraat, amelyben Rembrandt is lakott, még most is ugyanolyan alacsony és görbén kanyarog a tenger felé, mint akkor még, amikor az a puffadtarcu festő ödöngött benne, modelljei után kutatva. A temető is csak úgy megmaradt. A sarkok márványból vannak és a földön fekszenek, mint sehol még zsidó temetőben, szoborfaragások vannak rajtuk, amit szintén csak ezeknek a régi, kiváló halottaknak engedtek meg. Ne felejtjük el, hogy gróf Florestan, számszerint az V-ik, fekszik itten, meg még más nemesek, nem kevésbé kék-vérűek, mint tessen a Bethlenek, Eszterháznak, vagy akármilyen más nemzetiségű mánások. És a temetőn kívül, itt vannak, ime, a halottak utódai: a de Costa-család, a de Mendes, a Texerák, a Mattkosok, a de Castrok, de Pintok, a Morescok, Herrerák, de Lopezek és a Suasso grófok. Igen, még állnak ezek a paloták, amelyekben még ma is minden péntek este főnemesi kezek gyújtják meg a kis hollandiai gyertyákat. Roppant üzletek, száz és száz mértföldre terjedő kereskedelmi összeköttetések tartják fenn ezt a zsidó nemességet.

Igaz, a kávé- és teaultetvények az Antillákon sokat jövedelmeznek. De ez a pénz, ez a hallatlan mennyiségű hollandiai forint, nem marad terméketlen. Ezek az összes zsidó bárók és grófok — fanatikus cionisták, Lehet, hogy Palesztinában sem látnak egyebet, mint valami gyarmatot,

amelyet érdemes nagyra tenni, ahol majd hatalmas áruaktárakat lehet felállítani, amely valamikor talán egy lüktető, közvetítő állomás lesz a nyugat-indiai szigetek és az anyaország: Hollandia között. Itt vannak azonkívül a káprázató muzeumok és könyvtárak. A Suasso-család képgyűjteménye olyan vagyon, amelyet számokban talán nem is lehet kifejezni. A legnagyobb hollandiai zsidó festő, Josef Israels legpompásabb festményei sorakoznak ebben a gallériában. Hogy csak egy párat említsünk: a „Dávid és Saul“, a „Vihar után“, az „Ósi nép fia“ és a „Pármái Margit“. És hogy milyen öntudatos ez a legnemesebb nemesi osztály, arra csak annyit hozott fel kedves informátorom, hogy a de Pinto-család, amelynek 1870-ben a holland királyi család külön nemességet ajánlott fel, visszautasította ezt a kitüntetést, mert úgy érezte, hogy a Pintok, az Orangeok kezéből nem fogadhatnak el adományt.

Giana meghódító

És hogy micsoda zsidók ezek! Valamikor négyezer portugál menekült telepedett meg Braziliában, akik onnan Giana felé vonultak és ezt a területet meghódították Hollandia számára. Egy semmiség. Nem is beszélnek róla. Aminthogy arról a másik zsidó állammról sem esik sok szó, amely Palesztinán kívül a Csendes-óceán Curasso nevű szigetén létezik. Ennek a szigetnek összes fehér lakosai: zsidók és nemesek. A holland kormányzó, Maduroe, csak formálisan tölti be hivatalát. A szigetet a valóságban ez a tizenkétezer spanyol zsidó arisztokrata kormányozza. Nem lehet eltagnadni, hogy a zsidó fajnak az a része, mely Spanyolországból került ki, föltötte áll képességeiben és vívórságban a keleti zsidóságnak. Ime, itt van csak ez a gróf Sassun-család. Bombaynak, annak az örült nagy indiai városnak kétharmadrésze az ő tulajdona. Nem, csakugyan kellett ahhoz valami, hogy azt megszerezze. Vagy például az a másik eset, nevezetesen, hogy Sumatra-sziget kormányzója szintén egy zsidó Moresco.

Ahol még a keresztények is cionisták

Bizonyos, hogy ez az előretörés csak valami egészen kedvező körülmények között mehetett végbe. Friedemann dr. mondja is, Hollandiában nem ismerik az antiszemitizmust. Az nem fair dolog. Az, hogy valaki gyűlölje az embertársát. Nem gentlemanlike. Hiszen láttuk most is, a jeruzsalmi egyetem felavatásánál. A leydeni híres főiskola, a legvallásosabb katolikusok jámbor hajléka, héber üdvözlőirattal sietett köszöntésére és két tanárát is elküldötte a Scopus-hegyi ünnepélyre. Sőt, igazi, jó keresztény papok akadnak, akiknek legbensőbb eszméjük lett a régi Zsidóország ujjáépítése. Csupán a rotterdami katolikus lap, a „Maasbode“ . . .

És itt aztán egy nagyon érdekes és fájdalmas témához érkezünk. Hans Herzl, az apja pályájától

messzire elvitt ifju került szóba, aki ennek a lapnak a háta mögött áll. A cionizmus profétájának fia a cionizmus elleni propaganda vezére! Valóban, hogyan is történhetett ez? Dr. Friedemann annak idején, amikor Herzl meghalt, őt élt a család körében. Wiesbadenbe költöztek fel, ő, Herzl özvegye és a két gyerek.

Hans mindig nagy rajongó volt. Fanatikus és regényeskedő. Anyja részéről való nagyszülei komoly zsidó nevelésben akarták részesíteni és azt szerették volna, ha a fiu folytatja és befejezi apja munkáját. Ez a gyöngye, lágy fiatalember azonban félt, hogy nem lesz elég erős ennek a feladatnak a keresztvitelére. Valahogy egy olyan nyomasztó érzés nehezített rája, amilyen még csak Goethe fiát sujkolta, akiket apjuk roppant jelentősége a szó szoros értelmében agyonlapított. A fiuk érezték, hogy a világ szemé rajtuk függ. Mindenki azt gondolta magában: Goethe fia! ezek valami rendkívüli emberek kell, hogy legyenek. És az ifju Hans is gyáva meglapulással osont el a mindenfelől sürgető várakozás elől. Nem bírta ideggel, hogy óráig igényt tartsonak, hogy követeljenek tőle valamit, vagy éppen, hogy valami nagyszabású kötelességbe hajszolták bele. Elment Cambridgebe, ahol két évet töltött.

Csodálatosképpen, a germanizmus tudományába mélyült el. Wotan lett az ideálja. És itt, életének ennél a fordulójánál találkozott egy Schlesinger nevű zsidó származású keresztény pappal, aki, mint a héja csapott le a könnyen befolyásolható Hansra. Azzal kísértette, hogy térjen át a keresztény vallásra, szegődjék a Vatikán szolgálatába, ahol tárt karokkal várják és ahol szabadon kielégítheti romantikus rajongását. Hans Herzl engedett a kísértésnek. És ma már ott tart, hogy nyíltan hirdeti az öskereszténységhez való visszatérés szükségességét. Arról, amit apja hirdetett, kijelenti, hogy „az egy téves és beteges eszme.“ A zsidóknak nincsen szükségük külön országra. A zsidók minden államban megtalálják a megfelelő elhelyezkedést. Angliában nagyszabású dolguk van. Lengyelországban rossz viszonyok között vannak, de ott a keresztények sorsa sem különb. Mandátumra csak egy embertömegnek van szüksége: a kereszténységnek. És a mandátumot csak egy város adhatja: Róma. . .

Az új kormányzó

Végül arról beszélgettünk, hogy vajon hogyan fog bevalni Clayton, Palesztina új kormányzója. Azt hiszem, jó lesz, mondja Friedemann. Nemrég beszélt róla Weizmannal, aki szintén úgy tudja, hogy egy igen derék ember. Nem zsidó, de viszont Herbert Samuelen kívül alig akadt volna más zsidó erre a pozícióra. Sir Alfred Mondot azért nem nevezték ki, mert liberális — és a konzervatív Anglia nem igen szokott liberális politikust ilyen magas állással megtisztelni.

Elmenőben rövid néhány szót váltottam Friedemann dr. feleségével, aki egy másik nagy zsidó családnak, a Sámson Rafael Hirschnek gyermeke. . . — i.

Friedemann dr., aki a Keren Hajjeszód-kampány intenzívvetétele miatt jött most újból Erdélybe, néhány napig Kolozsváron marad, innen Szatmárra, Máramarosra, Nagyváradra utazik, majd részt vesz a bécsi kongresszuson és ősszel hosszabb tartózkodásra Palesztinába indul.

Meghalt a repülőgép apja

(Páris, május 14. Az Uj Kelet tudósítójától.) Murette városkában levő villájában meghalt a minap Ader Kelemen, akit valaha sokat emlegettek, de most már mindenki elfeledte. Csendes elvonultságban élt ez az ember, aki elsőnek valósította meg azt a gondolatot, hogyan lehet a levegőnél nehezebb géppel röpködni. Ő építette az első repülőgépet. Elismerést nem kapott. Ugy járt, mint sok más föltaláló, nem vettek róla tudomást.

Csak a múlt évben, amikor már 84 év terhe nyomta a vállát, gondoltak rá a tudomány hivatalos képviselői és halála előtt a becsületrend keresztjével tüntették ki a nagy föltalálót. Ader, aki egyébként már 1878-ban az első használható mikrofont szerkesztette, amivel jelentékenyen hozzájárult a telefon tökéletesítéséhez, ezt a találmányát kétszáz ezer koronáért eladta a francia kormánynak. Azóta egyre aviatikai kérdésekkel foglalkozott. Alaposan tanulmányozta a madarak repülését és végre megépítette az első repülőgépet. Az ércmadár szétterjesztett szárnya körülbelül 14 méter hosszú volt, a repülőgép maga 6 méter magas és gőzmotor hajtotta.

Ezzel a géppel az armainvillersi parkban

végezte az első döntő kísérletet, amely nagyban és egészben sikerült. Több percig a levegőben maradt és néhány száz méternyi távolságot tett meg. Második kísérlete kudarcot végződött. A készülék lezuhant és további kísérleteivel sem volt sok szerencséje. Balsiker üldözte. Akárhányszor föltrepült, hamar le kellett ismét szállania.

„Igazságtalanul vádoltak meg azzal, hogy Mackensen embere voltam“

Az elhunyt Marghiloman szenzációs tartalmu levele

(Bucuresti-Bukarest, május 14. Az Uj Kelet tudósítójától.) Az „Adeverul“ mai számában az elhunyt Marghilomannak egy szenzációs levelét teszi közzé. A levelet Marghiloman Harapu Mircea, volt botosani prefektushoz intézte s amelyben többek között a következőket írja:

— Az Ön levele sok szomorú eseményt juttat eszembe. . . Megvádoltak azzal, hogy Mackensen embere vagyok. Eszembe jut, mikor Mircescu tábornok hozzám jött Ferdinand király nevében, hogy rábírnjon arra, jöjjenek Bukarestből Jasiba és alakítsak kormányt, Kühlmann, a román-német béke főirányítója a következőket mondotta:

— „Surtou ne montez dans ce Cateau“, — „Ne szállj súlyedő hajóra.“

Kik vándoroljanak ki Palesztinába

Interju Silberbusch professzorral

(Cluj-Kolozsvár, május 14. Az Uj Kelet tudósítójától.) Ma itt Erdélyben majdnem minden ember valahogy különösebben érzi, mint eddig, hogy a zsidóságnak milyen nagy jelentősége lesz a népek akarataiból visszaadott ősi új földön gazdasági és különösen szociális problémák megoldása terén.

De nemcsak azok, akik politikai, közgazdasági, vagy más hasonló szempontokból figyelik a népek sorsjátékát, a politikát, — fordítanak a palesztinai eseményekre különösebb gondot, hanem egész egyszerű emberek, akiknek a politika legfeljebb a bőrükre megy, de akik mégsem törődnek vele, ma tekintetüket lázasan fordítják az épülő ország felé.

Valami történt. Nem a világpolitika színpadán valami különösebb esemény, sem a népek nagy vezetőinek fejében fogant meg valami kiváló gondolat, hanem egy sokkal nagyszerűbb valami: Erdély minden zsidójának szívébe beköltözött Palesztina gondolata. Minden zsidó érdekel, hogy Palesztinában milyen az élet, milyen jövő várna ott rá, még akkor is, ha egyelőre nincs is szándékában kivándorolni.

Nem lehet érdektelen tehát Silberbusch professzornak a romániai Palesztinahivatalok vezetőjének szakavatott véleménye, aki az erdélyi kivándorlóanyag tanulmányozása végett tartózkodik Erdélyben.

Nincs munkanélküliség Palesztinában

— A politikai helyzet — mondja Silberbusch — ma Palesztinában a lehető legjobb. Ez abban nyilvánul meg legfőképpen, hogy ma — szemben az ez-élt két évvel fennállott helyzettel, amikor havonta maximum 4—500 ember vándorolt be — havonta 2500—3000 ember keresi fel Palesztinát, mint új elhelyezkedési lehetőségek országát. Ez nemcsak azt jelenti és főleg nem azt, hogy a kedv, a bevándorlási vágy nagyobb lett, mert ezélt két évvel is — Erdély kivételével — épügy megvolt a lelkesedés Palesztinával szemben, mint ma, hanem, hogy a munkanélküliség teljesen megszűnt. Mert az az ország, mely olyan nagyon vigyáz az egészséges, szukcesszív fejlődésre, mint Palesztina és ennek dacára megengedheti magának, hogy havonta 2500—3000 embert befogadjon, az feltétlenül azt jelenti, hogy munkanélküliség nincs és az ország nem is fél a munkanélküliség bekövetkezésétől.

Az arab kérdés

— A munkanélküliség a nagyobb töke bevonulásával hovatovább a minimálisnál is alább fog csökkenni. A zsidó töke csak zsidó munkaerővel dolgoztat. Ezt sokan kifogásolhatják, de az aki, Palesztina levegőjébe bele tudja magát élni, egyáltalán nem csodálkozik rajta. Az arabok, akiknek csak egy egészen elenyésző kis száma nem tud ebbe beletörődni, képezik a cionizmus ellentáborát Palesztinában. Azonban, minthogy nem tudják az ő kis mozgalmukat olyan lelkesedéssel csinálni, mint a cionisták az ő nagy, országot építő mozgalmukat, mert hiányzik be lőle a minden mozgalmat éltető elem — az átfogó szeretet — demonstráción túl semmit sem tudnak

Persze, ilyen előzmények után senki sem bizott már eszméjének gyakorlati értékében. Pedig mégis neki volt igazá. Az ő nyomdokán indult el az aviatika, amely napjainkig olyan csodálatosan fejlődött. Az a gép, mellyel Adler annak idején az armainvillersi parkban első kísérletét végezte, ma a párisi műszaki muzeumban látható.

Felvilágosítottam az uralkodót, hogy a közvélemény azt kívánja, hogy vonjuk felelősségre azokat, akik panamázták és felelősek azért, hogy háborunk nem sikerült. . . Eszembe jut, hogy amikor visszajöttem Bukarestből azzal a misszióval, hogy enyhítést eszközöljek a békeszerződés szigorú pontjain, minden energiám abban merült ki, hogy a király személyét megvédelmezsem. Meg kell jegyeznem, hogy Ludendorff három ízben jött hozzám azzal, hogy a királyt el kell távolítani helyéről. Egy alkalommal Kühlmann a következő kijelentést tette: „Kezeitek között van a király, mit csináltok vele?“ „Megvédelmezzük“, válaszoltam. Kühlmann ezzel bucsuzott el tőlem: „Nagyon helyes. Jusson észébe, amit mondok, Ön lesz az első, aki megbánja ezt.“

A városok fejlődése

— Mi a véleménye professzor urnak, hogy a városok fejlődése nem-e káros a mezőgazdaság kifejlődésére? — kérdezzük.

— A városok fejlődése egy bizonyos pontig, amelyet még nem értünk el, igen fontos. Mert a város, utcáinak, tereinek rendezésével, szép épületeinek építésével a legtöbb munkásnak ad kenyeret. Azonkívül is Tel-Avivon kívül nincs egy városunk, ahol többségben lennénk. Pedig elsősorban a városi többséget kell megszerezni, hogy teljes politikai befolyásra tegyünk szert. Természetes, hogy legalább ezzel egy sorban és azon a bizonyos ponton túl még nagyobb mértékben kell a falut, a falusi társadalmat megteremtünk.

Megnéztem a területet, amelyen a hivatalos terv szerint fel fog épülni az új város Haifa és Akkó között. Aki ezt a területet is látta, közvetlen a tengerparton vasut és országot mellett az Émek csucsán, az meg kell legyen győződve arról, hogy ennek a városnak jövője lehet. Természetesen sokban függ a város gazdasági fejlődése az Émek jövőjétől. Az Émek pedig a palesztinai zsidóság reménye. Tudommal ezen a területen mezőgazdasággal is igen intenzíven fognak foglalkozni.

Kik menjenek ki Palesztinába

Sajnálattal kell azonban megállapítanom, hogy az erdélyi elem még nem elég képzett Palesztinára. A legnagyobb hiba az, hogy nem tudják a héber nyelvet. Mondhatni egyedül állnak a palesztinai soknyelvű zsidóság között és alig tudják magukat megértetni. Azonkívül is sok hibája van az Erdélyből Palesztinába vándorló elemnek. Erdély zsidóságának meg kell változni. A lelkesedés, a tenni-akarás már nem hiányzik, csak a képességet kell elsajátítani az országépítéshez.

A testi képességet és a lelki felkészültséget. El kell lennie készülve minden kivándorlóknak arra az esetre, hogy esetleg a legjobb szakmájában nem tud elhelyezkedni azonnal. Csak olyan emberek menjenek ki, akik az ország építéséért áldozatot akarnak hozni. Tízennyolc éven alul egyáltalán, és harmincöt éven felül csak a legkritikább esetben engedik ki a kivándorlókat. De ebben a korhatárban is — a Palesztinahivatal figyelmét erősen felhívtam rá — csak azok menjenek, akik az országépítés szent akaratától vannak áthatva. Palesztina nem Amerika, amerikai mentalitással boldogulni ott nem lehet.

Tehát mezőgazdaság, építőipar és főleg a hébernyelv kell legyen a kivándorlók jelszava.

* Oradea-Maren hirdetések, előfizetéseket felvesz és reklamációkat elintéző az Uj Kelet nagyváradai képviselője, Blum Zsigmond. (Ezredévi emléktér) Parcul Eminescu 2. sz. (Ernyőüzlet).

* Orvosok ajánlják — Purgót — eredeti dobozban. (5)

Az Uj Kelet a
ság nap
Szerkesztő:
Felelős szerk:
Előfizetési ár
240 lei,
Az Uj Kelet
megjeld

Nagyjaink
magunk ünne
meg neve el

Péntek

5685 Ij 2
1925 május

azon, hogy
közül melyik
vagy Arthur
meglepni az
teszi az első
Goethe bizon
kolában legé
dött belénk
az alapvető,
költészet és
él, olvassuk
érdekes ste
Heine-hatás
mészetesen
igy illik, me
ez az egy P
müre vonatk
ez, a különb
ler közötti o
nagyobb, de
Es ez a nag
ságból, har
Privátéletéb
életében cion
Egyetlen na
és nagy d
tanuskoznak
harmadik él
kivánságai n
napon, a n
ságunk is.

— Ügyv
szolgáltatás
ellen. Bakar
szövetsége teg
tott, amelyen
gyorsításáról
közö rendelke
rendelkezésre
javaslat meg
viselőket, hog
felszólaljanak.

— Rom
tanfolyam
reskedők Ta
meg kultúrte
tes tevékeny
tőségé nagys
már megtett
szép program
román nyelv
kezdődtek,
rendezését h
osztálya kul
megnyerte a
gátását is, a
legjobb szak
mára. A nek
kurzusokra, a
dr. vállalta,
kezeseket. El
ismertető elő
kedelmi és k

— Bará
tüntetéssel
ról jelentik:
és a „Gren
csapatát tartó
dühvel folyó

HIREK

Az Uj Kelet az egyetemes erdélyi és bausági zsidóság napilapja
 Szerkesztők: Giszkalay János és dr. Marton Ernő
 Felelős szerkesztő: Dr. Marton Ernő
 Előfizetési árak: Egy hónapra 85 lei, negyedévre 240 lei, felévre 460 lei, egész évre 850 lei.
 Az Uj Kelet cikkeinek utánnyomását csak a forrás megjelölésével engedjük meg.

A mai naptár

Nagyjaink között illik öt említeni és a magunk ünneplése az, ha hódolattal hajolunk meg neve előtt. Arthur Schnitzler, a modern

Péntek

5685 Hár 21
1925 május 15

Európa egyik legnagyobb írója 1862 május 15-én született, tehát a mai napon töltötte be hatvanharmadik életévét. Még a zsenik között is ritka embernek adatott meg a sorstól az, hogy már életében olyan osztatlanul hódoló elismerésben legyen része, mint Arthur Schnitzlernek. Bizonyára lehetne vitázni azon, hogy az új német irodalom két nagysága közül melyik a nagyobb: Gerhart Hauptmanné, vagy Arthur Schnitzler. Es senkit sem fog meglepni az, ha az iskolás kritika Hauptmann teszi az első helyre. Csak úgy, mint ahogyan Goethe bizonyára nagyobb, mint Heine. Az iskolában legalább így tanultuk és így idegződött belénk a tudat. De — és itt következik az alapvető, az értéket átértékelő de Heine költészete és szinte minden sora manapság is él, olvassuk és hogy mennyire olvassuk, arról érdekes statisztikát lehetne összeállítani a Heine-hatásokról az európai irodalomban. Természetesen Goethét is olvassuk. Olvassuk, mert így illik, mert muszáj, mert valóban nagy. És ez az egy Fauszt kivételével az egész Goethei műre vonatkozik. Még a Wertherre is. Talán ez a különbség jellemzi a Hauptmann és Schnitzler közötti distanciát is. Bizonyára Hauptmann a nagyobb, de Schnitzler az előbb, az élesebb. És ez a nagy író zsidó. Nem véletlen adottságból, hanem tudatosan, meggyőződéssel. Privátéletében és műveiben egyaránt. Privátéletében zionista. Es ezt műveiben sem titkolja. Egyetlen nagy regénye a „Der Weg ins Freie“ és nagy drámája a „Professor Bernhardi“ tanuskodnak mellette. Ma töltötte be hatvanharmadik életévét. Az egész kulturvilág jókívánságai mellett hadd köszöntse őt a mai napon, a mi büszkélkedő, szerető jókívánságunk is.

— **Ügyvédek szövetsége az igazságszolgáltatás gyorsításáról szóló javaslat ellen.** Bukarestből jelentik: A fővárosi ügyvédek szövetsége tegnap Dobrescu elnökletével ülést tartott, amelyen élesen kikelték az igazságszolgáltatás gyorsításáról szóló javaslatnak az ügyvédekre vonatkozó rendelkezései ellen. Elhatározták, hogy minden rendelkezésre álló eszközzel megakadályozzák a javaslat megszavazását. Felkérték az ügyvédképviseletet, hogy érdekeikben a parlament ülésén felszólaljanak.

— **Román, francia és esperantó nyelvtanfolyamok a Sfatulnál.** A kolozsvári Kereskedők Tanácsa rövid idővel ezelőtt alakította meg kultúrszakosztályát, amely máris örvendős tevékenységet fejt ki. A szakosztály vezetősége nagyszabású programot dolgozott ki és már megtette az első gyakorlati lépéseket a szép program megvalósítására. Az esperantó és román nyelvtanfolyamok már régebben megkezdődtek, most pedig francia nyelvkurzus rendezését határozta el. A Sfatul kultúrszakosztálya kulturális programja megvalósítására megnyerte a kereskedelmi és iparkamara támogatását is, ami lehetővé fogja tenni, hogy a legjobb szakértőket biztosíthassa a maga számára. A néhány napon belül meginduló francia kurzusokra, amelyeknek vezetését Dienes László dr. vállalta, a Sfatul titkársága fogad el jelentkezéseket. Ezenkívül tervbe vették esti szak- és ismertető előadások rendezését aktuális kereskedelmi és kulturproblémák ismertetésére.

— **Barátságos mérkőzés antiszemita tüntetéssel és ablakbeveréssel.** Karánsebesről jelentik: Az egyesülés ünnepén a „Fratia“ és a „Greniceri“ karánsebesi futballklubok csapatai tartottak „barátságos mérkőzést“ s a dühvel folyó, elvadult játék közben a karán-

A dunai jelenet a Léderer-tárgyaláson

„Léderer izgatottan le-felfjárt.“ Egy koffer, amelynek nem akad kulcsa. „Hagyjon fel a kicsapongásaival“

(Budapest, május 14. Az Uj Kelet tudósítójától.) A Léderer-gyilkosság ügyében ma elsőnek Gödri századost, Léderer felettesét hallgatták ki, aki elmondja, hogy az éjjeli őrlátta Léderert, amint két kofferrel a kezében a Dunaparton izgatottan le-fel jár. Az éjjeli őrfelszólította Léderert, mutassa meg, mi van a kofferekben,

de csak az egyiket mutatta meg, amelynek a tartalmát akkor már a Dunába dobta, míg a másiktól azt mondta, hogy nincs nála a kulcs és nem tudja kinyitni.

A százados azért indította meg a nyomozást, mert attól tartott, hogy kémkedés történt. Léderert akkor magához hívatta és megkérdezte tőle, mi volt a bezárt kofferben. Léderer azt felelte, hogy a kutyája hulláját vitte a Dunához. Ez azonban, mint később kiderült, nem volt igaz.

Ezután Burkovics csendőrfőhadnagy, aki az első vizsgálatokat vezette, lép a bíróság elé és a következőt vallja:

— Léderer hosszas lelkitusa után beval-

sebsi fiataltság egyik legszimpatikusabb tagja. Andrei Sándor vagyonszerzési mérnök lábát törte, majd az egyik kapust, egy gör. kel. teológust, aki a gól ellen védekezve hasravágóva fogta le a labdát, egyik játékos fejbe rugta. Ugy látszik ebben az ifjúság szándékos-ságot látott s már kint a Sporttelepen veredni szeretett volna. Ebben a szándékukban azonban megakadályozták őket. Este, mikor a katonaság egy diszszázada zenével járta be a várost, a teológusok, tanítóképzészek és a Doda Traján-lyceum növendékei csatlakoztak a menethez s mikor a temesvári-utcából visszafel jöttek, özv. Takács Emilnél 11, dr. Farkas Antalnál 2, Daescu törvényszéki bírónál 10, Weisz Mórnál 17, Grünberger Géznál 8, Schwarz Árminnál 14 hatalmas ablaktáblát zúztak be ködarábokkal, Samu Majtali vendéglősnél pedig egy kirakat üvege esett áldozatul. Az egész uton „Jos cu zsidani“ kiabálással vonultak fel s mikor a rendőrség a Fő-téren fel akarta tartóztatni és szétosztatni a tüntetőket, közülök valaki revolverlövést adott le a rendőrökre, mire a rendőrök is fegyverhez nyúltak és a levegőbe lőttek. A zavargók és ablakbeverők ellen eljárást indítottak.

— **Román-jugoszláv megegyezés a Neuillyi békeszerződés biztosítására.** Bukarestből jelentik: Belgrádi lapok arról adnak hírt, hogy Románia és Jugoszlávia között alliance jött létre a Neuillyi békeszerződés betartása ügyében. Ez a békeszerződés Bulgáriára vonatkozik. Az alliancera irányuló tárgyalások a kisantantkonferencián kezdődtek meg s közelebről Belgrádban lesz folytatása.

— **Uj távirati iroda Romániában.** Románia folyton fejlődő sajtója szükségszerűleg kitermelte a fokozottabb és gyorsabb hírszolgálat eszközzeit is. Néhány nappal ezelőtt a modern sajtótechnika összes kellékeivel felszerelve új távirati iroda alakult, amely apparátusaival egész Romániát és a külföld nagy metropolisait is behálózza. Az új távirati irodának neve „Rapid“, a cégét Nicolae Constantin és Buchwald Béla hírlapírók jegyzik. Az Uj Kelet a lap friss hírszolgálatának érdekében szerződéses viszonyba lépett a „Rapid“ távirati ügynökséggel is és így a Kelet és Nyugat nagy politikai és kulturális eseményeit a nagy metropolisok lapjaival egyidejűleg közölhetjük olvasóinkkal.

— **Románia a repatriálás költségeinek megtérítését követeli Magyarországtól.** Bukarestből jelentik: A román és a magyar kormány között tárgyalások folynak a repatriálásoknál felmerült költségek megtérítése ügyében. A volt köztisztviselőket ugyanis az állam térhőre szállították ki az országból s tekintettel arra, hogy köztisztviselőkről van szó, a román kormány a költségek megtérítését követeli.

— **Halálozás.** Sulyos gyász érte Sonnenschein Eliás pankotai kerületi rabbit. Felesége harmincnégy éves korában, hosszas szenvedés után szerdán éjjel elhunyt. A megboldogult nagy tiszteletnek örvendett az ottani lakosság körében. Temetése nagy részvétellel történt és azon a környékből is számosan jelentek meg.

lőtt nekem, hogy Kudelkát, aki feleségét szerelmi ajánlatokkal ostromolta, lelőtte és feldarabolta.

Erről akkor azonnal jegyzőkönyvet vettem fel. Most újra Léderert szólítják. Megtörtén mondja el, hogy 7-én délután hirtelen hazament a lakására, mert az volt a gyanuja, hogy a feleségénél ott van Kudelka. Az asszonyt azonban egyedül találta. A lelkére beszélt és figyelmeztette, hogy hagyjon fel kicsapongásaival.

Majd Léderernek azt a levelét olvasták fel, amelyet a feleségéhez intézett, s amelyben

kioktatja az asszonyt, hogy ha Gödri százados kérdezné mi volt a kofferben, mondja azt, hogy az egyikben könyvek és fehérneműk voltak, a másikban pedig a kutyájuk teteme.

Rizsák éjjeli őrlátott az ismert körülményeket mondja el, amelyek között a dunaparti jelenet lejátszódott.

Több jelentéktelen tanu kihallgatása után a tárgyalást holnapra halasztották.

— **Diákgyűlés csak a rendőrség engedélyével tartható.** A kolozsvári rendőrprefektúra belügyminiszteri rendelkezés alapján átiratot intézett a kolozsvári rektorátushoz, melyben kéri, hogy az egyetemi ifjúságot tájékoztassa a következőkről: — A jövőben úgy Kolozsvárt, mint a többi egyetemi városokban szigorúan tilos a diákságnak mindennemű ünnepély, vagy gyülekezés megtartása, még az esetben is, ha annak kulturális jellege van, amennyiben nem rendelkeznek a rendőrprefektúra ilyen irányú engedélyével. Az egyetemi hatóságok ennek alapján a gyűlések megtartására csak úgy adhatnak az egyetemi ifjúságnak engedélyt, ha erre előzőleg a prefektúra is engedélyt adott. Az átirat felhívja az érdekelteket e rendelkezés szigorú betartására, nehogy rendzavarás esetén a legszigorúbb eszközökhöz kelljen folyamodni.

— **Külön engedély kell a diákok külföldi kirándulásához.** Bukarestből jelentik: A közoktatásiügyi minisztérium rendeletet küldött szét, amely szerint külföldi kirándulások alkalmával a diákoknak az erre speciális bizottság által kiállított engedéllyel kell rendelkezniük. Ezért a külföldre szándékozó diákoknak a kirándulás előtt kérve nyerneznük kell az erre vonatkozó engedély megadását, különben nem indulhatnak utnak. Az engedélyeket egy külügyminisztériumi és egy kultuszminisztériumi delegált állítja ki.

— **Nagy esőzések Beszarábiában és Moldvában.** Bukarestből jelentik: Moldvában és Beszarábiában nagy esőzések voltak. Kise-név és Bukarest között a vasuti közlekedés megszakadt. Tegnap az expresz, amely Kise-nevből Bukarestbe indult, kénytelen volt visszaterelni, mert a felázott pályatesten nem folytathatta útját.

— **A magyar egyházak közös akciója Anghelcsu iskolarendeletere ellen.** Anghelcsu ismert iskolarendeletere úgy a magyar, mint a zsidó és szász kisebbségben a legnagyobb nyugtalanságot, elkeseredést keltette fel. A magyar egyházak képviselői rendkívüli értekezletre gyűltek össze, amelyen külön külön, de egyértelműen határozati javaslatot fogadtak el, mely hangjának szokatlan erélyességével és eltszántságával a tizenkettedik órában talán mégis arra fogja készíteni a jogfosztó rendeletek tervezőjét, Anghelcsu minisztert, hogy vagy visszavonja javaslatát, vagy pedig jelentős módosításokkal enyhíti azt. A katolikus státus-gyűlés ma kelt határozatában egyhangulag kimondotta, hogy a katolikus iskolák felállítására, fentartására, azok vezetésére a kormányozásra vonatkozó ősi autómom jogaihoz — amelyeket a párisi külön egyezmény is biztosít az egyházaknak, — rendületlenül ragaszkodik. Éppen ezért óvat emel a magánoktatásokról szóló törvénytervezet ellen és elismeréssel veszi tudomásul, hogy az igazgatótanács sürgősen felhívta a nemzetek főtanácsát azokra a veszedelmekre, melyek az egyház jogait fenyegetik. Egyben petícióval fordul a román törvényhozás két házához és alázatos felségfolyamodvánnyal öfésétséghez és utasítja az igazgatótanácsot, hogy alkalmas módon oryoslatot keressen a nemzetek szövetségénél is. Hasonló memorandumban fordult a református egyházkerületi gyűlés, az unitáriusok rendkívüli főtanácsai gyűlése a fentemlített fórumokhoz.

KÖZGAZDASÁG

A Német Birodalmi Bank pénzügyi politikája

A járadékmárkát kivonják a forgalomból és birodalmi márkával helyettesítik

(Berlin, május 14. Az Uj Kelet tudósítójától.) A német iparosoknak és kereskedőknek egyik legutóbbi nagygyűlésén igen érdekesen nyilatkozott Kaufmann, a Birodalmi Bank alelnöke a Birodalmi Bank pénzügyi politikájáról. Kifejtette, hogy a bankkamatláb leszállítását csak akkor lehet megfontolás tárgyává tenni, ha a magánleszállítási üzlet tovább kifejlődik. Az ezidőszert forgalomban levő primabankváltók összegét 300—400 millió birodalmi márkára becsüli. A bankkamatláb leszállítása azzal a hátránnyal járna, hogy megnéhezítené a rövidlejáratú külföldi kölcsönök beáramlását.

Rámutatott arra, hogy úgy Londonban, mint Newyorkban az utóbbi időben emelkedtek a kamattételek és megfelelő kamatdifferencia nélkül a külföldi tőke beáramlására nem lehet számítani. Ezzel szemben az arany Dis-

† Megszüntetik a forgalmiadó rendszert. Bukarestből jelentik: Bratianu Vintila pénzügyminiszter bizottságot küldött ki a forgalmi adórendszer megszüntetési módjának kidolgozására. Bratianu Vintila ugyanis már régebben ígéretet tett, hogy ezt az adónemet megszünteti. Most pedig be akarja váltani ígéretét s csupán a módot keresi erre. Az állam bevétele ebből majdnem egymilliárd lejt tett ki évenként. Gondoskodni kell tehát arról, hogy ezt a bevételt más oldalon biztosítsa.

† Nemzetközi tehervonatok exportárak szállítására. Bukarestből jelentik: Ismeretes, hogy az utódállamok a teherárusállítás nemzetközi rendezése ügyében konferenciát tartottak. A CFR, vezérigazgatóság e kérdéssel kapcsolatosan átiratot intézett az összes romániai kereskedelmi és iparkamarákhoz, amelyben felkéri a kamarákat egy kimutatás összeállítására a területükön előforduló különböző exportárakról (állat, gyümölcs, stb.). Az exportárakat szállító tehervonatok a bécsi vasúti konferencián megállapított menetrend szerint fognak közlekedni. Ezek a tehervonatok már a közeli napokban forgalomba kerülnek.

† Milyen új rendelkezéseket tartalmaz az új kamarai törvény. Jelentették, hogy a „Monitorul Oficial“ május 12-iki számában megjelent a kereskedelmi és iparkamarák reorganizálásáról szóló törvény. Dr. Kis Béla a kolozsvári kamarai titkára az Uj Kelet holnapi számában megkezdi a kamarai törvény főbb rendelkezéseinek ismertetését, párhuzamot vonva a régi és az új kamarai törvény intézkedései között.

† Ujjáépítik az elpusztított román petróleumtelepeket. Bukarestből jelentik: A kereskedelemügyi minisztériumban tegnap hosszabb tanácskozás folyt Mrazec és Tancred Constantinescu között a háború alatt megromlott petróleumvidékek kártérítése ügyében. Egy bizottság érkezik közelebből Angliából a fővárosba, hogy a helyszínen tanulmányozza az elpusztított petróleumtelepek ujjáépítésének lehetőségét.

† Értekezlet az állami üzemek kommercializálása ügyében. Bukarestből jelentik: A földművelésügyi minisztériumban, amelynek tudvalevőleg hatáskörébe tartoznak az állami dominiumok is, tegnap értekezlet volt az állami üzemek kommercializálása ügyében.

† Vasúti konferencia Londonban. Minden öt évben szokták a nemzetközi vasúti kongresszust magtartani, melyen a világ valamennyi állama résztvesz s mely éppen ezért igen nagyfontosságú. A legutóbbi konferencia 1920-ban volt Rómában, a mostani Londonban lesz. A kongresszus jelentőségét emeli az is, hogy a mozdony 100 éves működésének s Stephensonnak, a mozdony feltalálójának emlékére nagy ünnepeket tartanak. Romániát képviselő delegációt már megalkották vezető államvasúti tisztviselőkből.

contbanknak módjában lesz az eddigi 8 százalékos leszállítási kamat alá ereszkedni. Az arany Discontbank különben az Angol Bank részeseinek visszaváltása után tulajdonképpen a Birodalmi Bank egy része lett és feladata az lesz, hogy a rövidlejáratú külföldi kölcsönök szükségességét csökkentse.

A bankjegyforgalom 3,9 milliárd birodalmi márkával kielégíti a szükségletet. A Birodalmi Bank továbbra is igyekszik óvatosan az aranyfedezetet növelni, mert a legközelebbi időben a járadékmárkát mindjobban kivonják a forgalomból és birodalmi márkával helyettesítik. A Birodalmi Bank alelnöke ezután üdvözölte Angliát az aranyvalutára való visszatérése alkalmából, mert a világgazdaság helyzetének kedvező alakulását várja attól, hogy az aranyszámítás ismét általános lesz.

† Terv román pénzverde felállításáról. Bukarestből jelentik: A pénzügyminiszter pénzverde felállítását vette tervbe. Bratianu Vintila terve egy olyan nagy üzem felállítása, amely a külföld részére is dolgozhasson. Egy bizottságot alakított, amely a napokban külföldre utazik a külföldi államok pénzverdejének tanulmányozására.

TŐZSDE

Május 14 én

A lej: Zürichben 252,00, Párisban, 935 Budapestben —

Kolozsvár. A mai napon váratlanul megszűndött a devizapiac. Élénk kereslet mellett a következő árfolyamokon történtek kötések Az árfolyamok a következők:

Bécs 29,60—29,90, Prága 6,20—6,25, Budapest 335—338, Páris 10,90—11,00, Zürich 40,80—41,00, Newyork 210,00—212,00, London 1022—1025, Milánó 8,70—8,75.

Zürich. Nyitás—Zárlat: Berlin 123,00—123,00, Amszterdam 207,70—207,70, Newyork 516,75—516,75, London 2507,50—2507,50, Páris 2692,50—2692,50, Milánó 2118,75—2118,75, Prága 1530,00—1530,00, Budapest 72,60—72,60, Belgrád 840,00—840,00, Bukarest 252,00—252,00, Varsó 99,10—99,10, Bécs 72,80—72,80.

Bukarest. Devizák: Páris 10,97, Berlin —, London 10,19, Newyork 210,50, Róma 8,67 Zürich 40,50, Bécs 29,70, Prága 6,23.

Bukarest. Valuták: Napoleon 745,00, márká 49,75, leva 140, török lira 855, font sterling 1000, francia frank 11,00, svájci frank 40,00, olasz lira 840, drachma 335,00, dinár 320,00, dollár 205,00, lengyel marka 40,00, osztrák korona 29,00, magyar korona 29,00, cseh korona 600.

Ha művészi kiváló fa-, vas- vagy réz-

butort, zongorát

akar venni, az Marosvásárhelyre és tekintse feljöttje az utat

SZÉKELY ÉS RÉTI

ERŐELYÉRSZI BUTORGYÁR RÉSZV. TÁRS. butortermék, asztalokok furniárszükségleteket legolcsóbban itt szerezhetik be

Értesítem a tisztelt közönséget, hogy külföldi kitűnő gyártmányu zongoraszállítmányom utban van. A zongorák május 15-től raktáramban megtekinthetők. Eladás szigoruan gyári áron. TRISKA J., Str. Saguna 14. Cluj.

Először az Uj Keletben!

SPORT

Vasárnapi eredmények

Bécs. Amatör—Admira 3:1 (2:1).
Rapid—Sportklub 4:1 (1:1).
Wacker—Simmering 1:0 (1:0).
Brünn. Vienna—Moravska Slavia (Brünn) 1:1 (0:1).
Pozsony. Slovan (Bécs)—Bratislava 3:2 (1:1).

Rövid külföldi hírek. Szeptemberben lesz az első cseh—német válogatott mérkőzés Berlinben. — Spanyolország—Olaszország mérkőzés lesz június 14-én Velencében. — Az amatör atlétikai világszövetség egy bizottságot küld ki Nurmi legutóbbi — Amerikában elért — rekordjai felülvizsgálására. Szó van arról, mivel bebizonyítást nyert, hogy a kitűnő finn atléta megsértette az amatör szabályokat, profinak nyilvánítták Nurmit. — Bécsben a Bolton Vanderers ma újabb mérkőzést játszik. Ezúttal a Vienna lesz az ellenfele.

A VAC eldöntetlenül játszott az FTC-vel. A VAC—FTC bajnoki mérkőzést eredeti sorsolás szerint március 29-én kellett volna játszani. Közös megegyezés folytán a meccs május 13-ra maradt el. Tegnap játszották le meglehetősen érdeklődés mellett. A mérkőzés eredménye 1:1, félidő 1:0 az FTC javára.

MILKA
SUCHARD
TISZTAN ALPESI TEJ, KAKAO ÉS CUKOR

Nagy pünkösdi vásár

Figyelem!

Értesítem a nagyérdemű közönséget, hogy a „CORSO“ női divatruházat átvettük,

Eduard Sándor & Co

cég alatt, Piața Unirei 17. és mint kötött-szövött rövidáru üzletet tovább vezetjük. A raktáron levő női és férfiszöveget, selymeket, grenadinokat, epongeokat, delaineket, zefireket a n. é. közönség rendelkezésére bocsájtjuk,

Piața Unirei No 17.

SZÍNHÁZ

A színház

Krizantém. Pénteken hetek premierje. A péntekes jegy van a vasárnapi és hétfői jegyek. Karácsonyi és szilveszteri előadások. Főszerepek játszó előadások.

Csibi. Az ideiglenes bombasíker: a Fr. új bohózat, amely hogy 10 év óta n. latságos vigjátéka Csibinek a jövő b. mutató előadása.

Fügefalevél és utár, előadás lesz órákor kezdődik. nak való francia helyárrakkal, A m. kal, félhat órai ke.

Magyar

Péntek: Krizantém sz., sorozat 2. Szombat d. u. 8-kor adás, olcsó h. dr. Patai Józ. Szombat este 8-kor sorozat 205). Vasárnap d. u. 8 órákkal, sorozat. Vasárnap d. u. fél 8-akkal, sorozat. Vasárnap este 8-kor 8-adszor, bér.

MOZ

Select-mozgórelem és bosszú. vonás. Főszerepek Coline. gello és Coline.

Uránia-mozgós és 18. Amerika 6 felvonásban. Főszerepek.

Apollo-mozgószenzációs dráma. mira Jacobini. Szombat, május szenzációs dráma regénye után. Főszerepek.

Mégis csak „RAS“

„RAS“

az ártalmas ut...

Reszli Cluj, Cal...

COMPAGNIE

SZÍNHÁZ - MŰVÉSZET

A színházi iroda közleményei

Krizantém. Pénteken este lesz a Krizantém operettnek hetek óta nagy izgalommal várt premierje. A pénteki premier estére már igen kevés jegy van a pénztárnál, de a szombati, vasárnap és hétfő esti előadásra kaphatók még jó jegyek. Karácsonyi Ili, Neményi, Erényi, Ilász, Tompa, Leővény, Réthely, Mihályfi fogja a főszerepeket játszani.

Csibé. Az idei párisi évadnak volt egy bombasztikere: a Fruit vert (Érett gyümölcs) c. új bohózat, amelyről az egész párisi sajtó írta, hogy 10 év óta nem volt ilyen ötletes és mulatságos vígjátéka a francia színpadoknak. A Csibének a jövő hét közepén lesz nálunk a bemutatkozó előadása.

Fügefalevél és Délibáb. Vasárnap két délutáni előadás lesz a színházban. Az első három órákor kezdődik. A Fügefalevél, nagykorúnak való francia vperett kerül színpadra először helyi árakkal. A második, leszállított helyi árakkal, félhat órai kezdettel, a Délibáb kerül színpadra.

Magyar Színház heti műsora

Péntek: Krizantém (Operett, először, premierbérlet 58 sz., sorozat 203)

Szombat d. u. 8-kor: Ember tragédiája (Ifjúsági előadás, elős helyi árakkal, bevezető előadást tart: dr. Patai József, sorozat 204)

Szombat este 8-kor: Krizantém (Napi bérlet 119 sz. A, sorozat 205)

Vasárnap d. u. 3 órákor: Fügefalevél (Mérészkelt helyi árakkal, sorozat 206)

Vasárnap d. u. fél 6-kor: Délibáb (Leszállított helyi árakkal, sorozat 207)

Vasárnap este 8-kor: Krizantém (Operett-újdonosság, 3-adszor, bérletzúnet, sorozatszám 208)

MOZGÓK MŰSORA

Select-mozgó. Péntek, május 15. *Indiai szerelem és bosszu.* Grandiozus szalondrámá 6 felvonás. Főszerepben Kovanko Nathalie, Jean Angello és Coline.

Uránia-mozgó. Péntek és szombat, május 15 és 16. *Amerika lázban.* Szenzációs bűnügyi dráma 6 felvonásban. Főszerepben a híres Houdini.

Apolló-mozgó. Péntek, május 15. *Vörös jegy.* Szenzációs drámá 5 felvonásban. Főszerepben Diomira Jacobini.

Szombat, május 16. *Marton apó puttonya.* Szenzációs drámá 6 felvonásban Cormon és Grauge regénye után. Főszerepben Territoli Gonzales.

Mégis csak legjobb a késnélküli
„RASOL IDEAL“

borotváló por
amely az ország legrégebb gyártmánya, mely most újonnan átpreparálva az arcot nem marja és kellemes hatást hagy utána.

Ovakodjunk az ártalmas utánzatoktól. Csak az „IDEAL“ felírással valódi.

Reszling József fodrász
Cluj, Calea Reg. Ferdinand 30.

NYILTTÉR

E rovatban közöltékért a szerkesztőség semmi nemű felelősséget nem vállal

21—925.

Nyilatkozat.

Hivatkozással a gilau „Oberrabbinat“ által a metsző ügyében közzétett hirdetésére, közlöm a következőket:

Metszőnk — ki minden tekintetben mintametszőnek bizonyult — a hitközség osztatlan sajnálatára, tényleg eltávozni készül, de még itt van s mivel még nincs kielégítve s mert a Bezdin határozata értelmében sincs jogunk új metszőt felvenni, nem töltjük be állását.

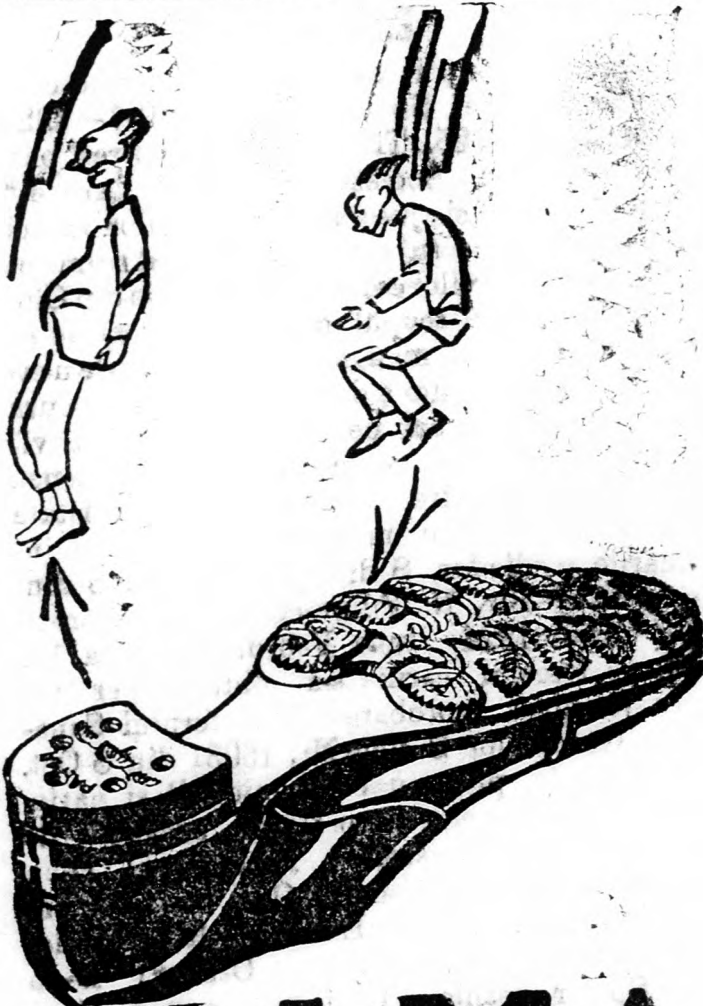
Mivel az idevonatkozó törvények és rendeletek értelmében a hitközség tagjainak kóser hussal való ellátása s így a metsző felvétele is a hitközség autonóm joga, nem volt jogában a volt rabbinak, Langer Ignácnak metsző felvételére pályázatot hirdetni.

Megjegyezni kívánom, hogy Langer Ignác ellen a Bisztricei központi iroda több szabálytalanság miatt fegyelmet vizsgálatot rendelt el s most az folyamatban van.

A szituáció — a hitközség f. hó 10-én tartott rendkívüli közgyűlésen hozott felosztató határozata következtében, annyiban változott, hogy a rabbiállás a hitközség feloslása következtében megszűnt s így ezen szempontból is tárgyaltan az „Oberrabbinat“ által hirdett pályázat.

Gilau, la 13 Mai 1925.

Lusztig Mór,
hitk. elnök.

PALMA

Kaucsuk sarok és talp
védelmet nyújt hideg és nedvesség ellen.
Ruganyos, higienikus.

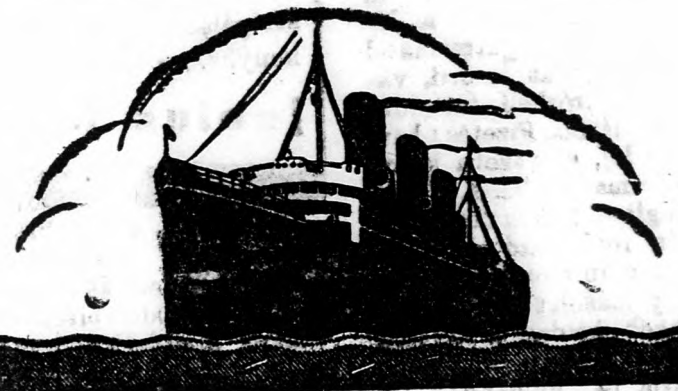
Lelépés nélkül

rekvirálásmentes 3 szobás, modern conforttal berendezett lakás és üzlethelyiség belvárosban kiadó. Cim: Rudolf Mosse hird. irodánál, Cluj

Kávésok figyelmébe!

legjobb reklámja a
Kiszling-csillárok lesznek.

Kiszling Rudolf és Fia — Román csillár és bronzárugyára — Timisoara.

Hamburg--Amerika Linie

United American Lines

Rendes és közvetlen járatok:

Hamburg, Cherbourg, Bologne, Southamptonból

Canada, Délamerika—Észak-amerika, Cuba, Mexiko, Keletázsia és Nyugat-Indiába

Felvilágosításokat mindenkor ad a romániai vezérképvislet:

Lazar H. Lazarovitz

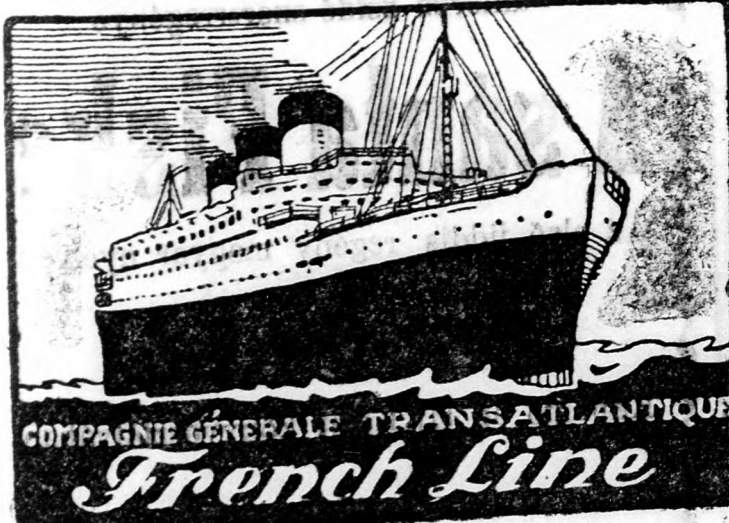
Timisoara, Strada Mercy No 2. — Telefon 16-58, valamint fiókjai: Bukarest, Calea Grivitei No 183, Cernauti, Str. Regina Maria 9, Arad, Str. Eminescu 12, Oradea-Mare, P. Mihai Viteaz 5.

Sürgönyoslm: Lazarovitz.

Tavaszi újdonságok
érkeztek

Neumann M.

férfi- és fiu ruhaáruháza
Cluj, Plata Uniril No 14.

COMPAGNIE GÉNÉRALE TRANSATLANTIQUE
French Line

Luxusutazás — Gyorsutvonala a francia kikötőkből:

**New-York — Canada
Cuba — Mexiko
Venezuela - Haiti - Antillák
Marocco - Algir - Tunisz**
és más kikötőkbe.

Információkkal és jegyekkel szolgál:
„SARNIA“ S. A. Bucurest,
Pasagiul Comédia
Táviratcim: Transatbuc.
Bador 2530

Naftalin

könnyű pikkelyes, nagyobb mennyiségben is kapható

LÉB Fivéreknel,

Cluj. — Telefon 471.

APRÓHIRDETÉSEK

Egyzeri közlének egy szó 3-., vastagabb betűve 6 lej. Legkisebb apróhirdetés 30 lej. Állástkeresőknek 30% kedvezmény. **Apróhirdetéseket díjaz előre fizetendő.**

Deutsch Mózes craciunestii csodarábbi Palesztinából hazatérve, pár napig Kolozsváron tartózkodik. Lakása: Kómálalja-ut 28. Schwartz vendéglő. 9041

Káhn Magda

ud necessaire-t, utlevéllel együtt megtagadta. Jelentkezése az Uj Kelet kiadóhivatalában.

Keresünk azonnali belépésre megbízható, érlelyes telepfelügyelő és raktárkezelőt, ki a lóápolással, fogattartással járó dolgokat is érti, valamint írásbeli teendőkben is járatos. Fizetés: havi 3000 lej, egy szoba konyha kamarás lakás, fűtés, világítás. Lakás november 1-én foglaltat el. Írásbeli ajánlatok bizonyítvány másolatokkal a „Sirokkó” hirdetés-válalat-hoz Cluj, Strada Regina Maria 14. küldendők be. 9027

Barzel

Fierarie
Vasüzlet

Cluj-Kolozsvár,
Piata M. Vit. 13

Telefon
1049

Cár Sálom-ban „A” jegyzésű parcellát, esetleg haszonnal átvesz. Levélben vagy személyesen „Grätz” tizlet, Fötér. 9030

Utazó sok évi gyakorlatl, legjobb referenciákkal, magyar, német, román nyelvet bírja, utazói állást, képviselőt vagy bármily megfelelő más állást keres. Cim „Szorgalmas” jeligére a kiadó továbbít. 9043

Ajour-üzlet volt Jókai-utcai helyiségéből Str. Chinez (Kiniz-i-u.) 2. sz. (Ovár, Bohatiel-ház) költözött. Muth M.-né. 8993

Zsidó fiatalember kosztot és lakást keres. Cim: „Orient” rövidára cégnél. 9048

HOTEL MERCUR

Éterem
Bázna fürdőn, modern berendezéssel finom kiszolgálással, elsőrendű konyha. — Megnyílik

junius 1-én.

Szeszfőző és raktárnok (irodai teendőken jártas) alkalmazást nyerhetnek. Működési bizonyítványok másolatban mellékelendők, mert nem küldetnek vissza. — Bileagi szeszgyár, posta Saratel. Beszterce-megy. 9029

Nagyobb üzlethelyiség esetleg raktárnak azonnal kádo. Értekezhetni ugyanott, Honvéd-utca 16. 9045

Fűzemek 200 ezer lei garantiával, 20-25 évi gyakorlattal bíró egyén keres üzemvezetői, erdőkezelői, pénztárnoki vagy más vállalatnál raktárnoki alkalmazást. Megkeresések „Elsőrendű munkások” jeligére a kiadóba. 9022

Több szobával, nagyobb fürdőn berendezett vilálat kibérelnek. Megkeresések: B. Kanner, Urziceni, jud. Jalamita. 9037

Vidéki városba izr. válalásu szakácsnő kerestetik. Ajánlatokat „Vala-os” jeligen a kiadó továbbít. 9050

Fűszerkereskedősegéd állást változtatna, junius 1-re. Cim a kiadóban. 9040

Tribunalul Cluj, Sectia Registror Speciale

Nr. 1884 8-924.

Extras

din registrul pentru asociatiunile recunoscute persoane juridice. No de ordine 1884-8-1924 din 24 Apr. 1925. Titlul sau denumirea persoanei juridice: Reuniunea ortodoxa „Chevra Kadisa” Cluj. Obiectul si scopul: Scopul asociatiei este: a exercita binefacerile fata de saracii si bolnavi in viata lor, cat si dupa decedarea lor. Sediul si sucursale: Sediul este Cluj, Str. N. Filipescu 1. Data constituirii: Anul 1879. luna Decembrie, ziua 21. Actul pe temeiul caruia s-a obtinut personalitate juridica: Aprobarea ministerului ungar de interne No 54,550 din 21 Dec. 1879, precum si aprobarea Ministerului de interne. Directiunea administratiei Generale contenciosului si statisticeii Nr. 92-299 din 5 Noembrie 1924. Numele profesiei, domiciliul si nationalitatea persoanelor ce compun organele de directiune si administratie: Presedinte: Ansel Grünfeld, comerciant, Cluj, cet. roman. Curator I.: Abraham David, comerciant, Cluj, cet. roman. Curator II.: Vilhelm Moskovits, comerciant, Cluj, cet. roman. Curator III.: Filip Izrael, privatier, Cluj, cet. roman. Econom: Armin Rosenfeld, tinichigiu, Cluj, cet. roman. Cassier: Samuel Baumzweig, comerciant, Cluj, cet. roman. Controlor: Josef Ernster, restaurator, Cluj, cet. roman. Acest extract care se publica in conformitate cu art. 18 regulamentului legii pentru persoanele juridice se vizeaza de noi spre publicare in ziarul „Uj Kelet”. — Cluj la 24 Aprilie 1925. Dr. Dimitrie Toth, m. p. gr. reg. speciale.

Pentru conformitate: Indiscifrabil.

Tribunalul Cluj, Sectia Registror Speciale

Nr. 1720-7-1924

Extras

din registrul pentru asociatiunile recunoscute persoane juridice No de ordine 1720-7-1924 din 24 April 1925. Titlul sau denumirea persoanei juridice: Societatea „Marpe Lanefes” pentru cercetarea si ajutorarea a bolnavilor saraci din spitauri. Obiectul si scopul: Tinand seama ca majoritatea bolnavilor evrei din spitaurile din Cluj sunt din provincie, scopul societatii este: a) de a-i cerceta saptamanal, mangaindui, si dandu-le usurarea si ajutorul adm's de medic; b) A procura hrana pregatita ritual pe seama acelor bolnavi, c) ri din convingere religioase cer o asemenea hrana. In indeplinire acestor acte de caritate se vor observa regulamentele spitaului si indrumarile medicilor. Sediul si sucursale: Sediul este in Cluj Str. N. Filipescu 1. Data constituirii: Anul 1924, luna Februarie, ziua 11. Actul pe temeiul caruia s-a obtinut personalitatea juridica: Aprobarea Ministerului Sanatatii si Ocrotirilor Sociale Nr. 16031 din 8 Oct. 1924. Numele, profesiei, domiciliul si nationalitatea persoanelor ce compun organele de directiune si administratie: Presedinte: D-na Mauritiu Neumann, casnica, Cluj, cet. roman. Vicepresedinte: D-na Emanuil Rosenzweig, casnica, Cluj, cet. romana. Cassier: D-na Maise Speter, casnica, Cluj, cet. roman. Controlor: D-na Ludovic Freu, casnica, Cluj, cet. roman. Econom: D-na Jacob Grünwald, Cluj, casnica, cet. roman. Curatori: Filip Izrael privatier, Cluj, cet. roman. Izidor Grünwald, comerciant, Cluj, cet. roman. Avere mobila Lei 10.000 adica zecemii lei. Acest extract care se publica in conformitate cu art. 18 regulamentului legii pentru persoanele juridice se vizeaza de noi spre publicare in ziarul „Uj Kelet”. — Cluj, la 24 April 1925. Dr. Dimitrie Toth, gr. reg. spec.

Pentru conformitate: Indiscifrabil.

Mindenhol csak

eredeli

CZELL-sört és LUTHER-sört kérjen.

Telefon 516

Mosse 1155

Főraktár

Ciment, Dakász & Tsa cégnél
Cluj, Str. Bucovina (v. Munkácsy-u.) 28

MECHANICA

papirkonfekció ipar.

Temesvár II. — Titu Maloresou I.
Gyárt: Papirtrombi-át, tombolajegyet, legyezőt, bohócsapkát, szerpentint, konfettit stb.

Vezér-épvizelőt keres: Kolozs, Bihar, Beszterce-naszód, Szatmár megyék, egyet pedig Arad, Alsófehér, Hunyad megyék részére. — Csak jól bevezetett nagykereskedők jönnek számításba, kik utaztatnak is.

Nagy harisnyahét

„PARISIEN” áruházban.

Férfi és női harisnyák, gyerekzoknik és mindenféle kötött áru a legolcsóbb árban lesz kiárusítva.

Minden vevő ingyen sorsjegyet kap!

Huzás május 25-én.

Most jelent meg!

A zsidó Balzac

MENDALÉ MOICHER SFURIM

humoros zsidó snorerregénye

A sánta Fiske

Az első jiddis regény magyar nyelven.

Ára 80 lej.

Kapható az Uj Kelet könyvosztályában.

Nézzé meg

Dérinél és Eisenstädternél (Mode de Paris) a Zsidó Árvagondozó műhelyében készült

szőnyegeket!

(Műhely: Rudolf-ut 45 szám)

A kolozsvári
monostori
Főközllet: Ghillányi-ut 5-7.

Czell

URSUS

világos

HERCULES

dupla maláta

Rador 2285

sörgyár
Főközllet: Ghillányi-ut 5-7.

Az el

A „Deutschlan” hangjai először al minden kételyt e feszülő egekre, n hadisten, Votan e ezreit szorította a rába. Kávészészél végig, öt éven ke bornok képe disz dolva küldték a mialatt ő fenséges kezdetetlen pra mista jóslatokat tól, hogy legenda sorsnak kifürkész az az előre nem ponti hatalmak boruviszesszel n országba, a győzhe vonult vissza s a kackiás bajuszát szár a hálátlan u teljesen elvesztet pillanatnyi gondj csatavesztett táb legsséggel gondolj több érzelmesség emlékéit. Az öreg nem romantikává hajdan szemrebbé százezrek pusztul magányába, egyes bizonyos keserny

E nosztalgia t hetőnek bizonyul hogy a német néciát s végleg kiá vésekből. Az imp ges nyergeslegén met köztársaság parlamentben azo akiket az egykor tábornagy is leg meg. Mindez azo juk — a tévedés a német nép lelke szolgálcok irán hogy egyik nagy igazolják, aki „Herdevolk“-nak met demokrácia valljuk meg, jóc gyávább, tétovát még a világtörté ez az ötesztendő merő német dem

Szinte termés egyáltalán nem hogy a német ne Hindenburghoz. ez, történelmi ig olyan vezetői v amilyenekét me előttünk, hogy N érdemelte meg, holott minden es volt arra, hogy az európai demok rangu fél kapeso fel mentességül N atmoszférában, n mak teremtettek hoz nyulnia, mi ültesse fel a nép általa a mult vé hóbort illuziónal ban meddő ment kínálkozott szám

A „Deutschla dübörgő ütemei nagy a berlini